

Zkoumání metodologických východisek Durkheimovy sociologie a jeho pojetí vztahu mezi individuem a společností ukázala dvě intence, dva cíle jeho myšlení. Jednou intencí bylo vypracovat metodu sociologické vědy, jejíž pravidla by mohla platit jako epistemologické a metodologické premisy pro zkoumání všech jevů, které splní definici nároků ustaveného pojmu sociálního faktu. Druhou a snad ještě důležitější intencí se ukázal pokus obsáhnout v této metodě zejména jevy morální a výchovné a učinit z nich předmět exaktního vědeckého zkoumání. Pojmy individua a společnosti, jako subjekty morálních vztahů, představují být nemennými konstantami, nýbrž nabývají oproti předcházející tradici plastičtější podoby.

Pokusil jsem se přiblížit tyto oblasti Durkheimova myšlení, které jsou podle mě přínosné pro široce založenou pedagogickou reflexi. Koncepce společnosti, subjektivity, teorie poznání a věcí, jsou vždy nezbytným základem pro každé pojetí výchovy. V Durkheimově případě se tyto koncepce ukázaly závislé na morálních a náboženských reprezentacích toho, co Durkheim označuje jako společenský ideál. Jeho pojetí morálky není podáno v ustálené formě, jako mnoho abstraktních morálních filosofii. Jeho pojem ideálu představuje vyvíjející se dynamickou sílu, jejíž podoba se proměňuje. Zároveň má být i tím, co dává smysl fakticitě.

Navzdory pozitivistickým východiskům je Durkheimovo pojetí faktu korigováno smyslem pro transcendentní. Nejde o brutum factum klasického pozitivismu, dle smyslového vnímání - fakt je podle Durkheima třeba interpretovat, protože se nemusí křít se svými jevy a podobami (jak jsme viděli v souvislosti s problematikou vztahu morální vědy a veřejného mínění). Fakta musejí být zjevové skutečnosti vydané, a to jedine na základě rozumové analýzy výsledku systematického pozorování.

...